

Brug af historiske kort

Af Henning Karlby

Historiske kort på nettet er en fantastisk hjælp, hvis man vil vide noget om, hvad det var for en egn vores forfædre levede i. Hvad var det for en gård? Hvor lå gården? Blev den flyttet under udskiftningen fra slutningen af 1700-tallet til begyndelsen af 1800-tallet? Kommer dit familienavn fra en slægtsgård, hvis ja – hvor lå den? Der kan være mange flere spørgsmål, du vil stille, når du ønsker at få kød på slægten. Nogle af de spørgsmål vil denne artikel forsøge at give svar på, samt give inspiration til at løse nogle af dine egne opgaver.

<http://digdag.dk/>

Dette er en kilde, som har været gennemgået i Slægtsforskeren nr. 4, 2019, hvor kilden blev brugt, som en hjælp til at finde arkivalier i Daisy, her vil Digdag blive brugt, som en hjælp til at finde relevante kort på nettet, så her vil jeg ikke gå i dybden med kilden. Der er en enkelt funktion, som det er værd, at se nøjere på i denne forbindelse. Digdag var et forskningsprojekt, som blev påbegyndt for snart mange år siden, men som det går med mange af den slags projekter, når bevillingen er brugt op stopper arbejdet med projektet. I dette projekt, samt i nogle af de følgende, ligger der fantastisk mange gode oplysninger begravet i projektet, men den søgemaskine, som skulle være indgangen til databasen, er aldrig blev gjort færdig, med færdig, mener jeg, at den er gjort let at betjene, for at finde alle de mange oplysninger, der er begravet i databasen.

Jeg har søgt efter en af mine aner som står i en kirkebog som selvejer ved

Ballen i Øster Skerninge sogn. Danske Slægtsforskeres udgivelse Sogn – Herred – Amt, på kortet i bogen, kan man se, hvor sognet er beliggende på Sydfyn mellem Svendborg og Fåborg. Man bruger derpå Digdag's kort til at zoome ind på sognet.

Vil man flytte på kortet, som i princippet ligger under den firkant, som Digdag tilbyder til at se på kortet med, skal man klikke på de >, som er ved de blå pile, læg mærke til, at der også er en > i hvert hjørne. Når man klikker på > midt på de vandrette og lodrette sider, bevæger kortet sig op eller ned, eller til højre eller venstre. Klikker

Figur 1a. Venstre udsnit af Digdag.

man på dem i hjørnerne bevæger kortet sig diagonalt.

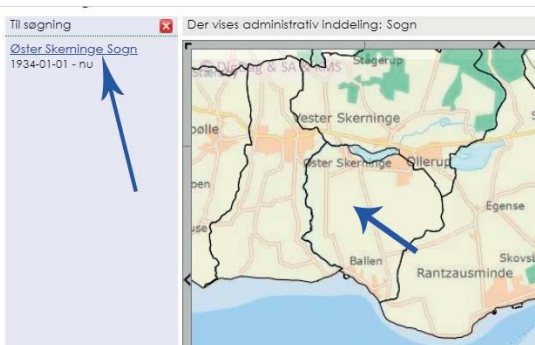
Man kan også vælge det tidspunkt i historien, man har interesse for, det gøres ved at trække i den røde trekant, som den nederste røde pil peger på, eller man kan indtaste en dato øverst ved den anden røde pil.

Ude til venstre er der navne på en lang række offentlige myndigheder, ud for hvert navn er der en lille firkant en knap med et plus eller et minus i. Hvis det er et plus og man klikker på knappen, foldes der en liste ud med de muligheder, der er for den pågældende myndighed, samtidig skiftes plus ud med minus. Hvis der ses et minus i knappen og man klikker på knappen, lukker listen under emnet og der fremkommer igen et plus i knappen. Der vælges nu Sogne i listen til venstre.

Efter at have zoomet ind på Syd fyn, klikker man på kortet mellem

Figur 1b. Højre kant af Digdag

navnene Øster Skerninge og Ballen, som er Øster Skerninge sogn, der dukker et link op til sognet, figur 2, men fejlen overser man blot her, der er nemlig en oplysning nederst, hvor der står Øster Skerninge sogn understreget, som et link, dette link klikker man på. Derved fremkommer en ny boks til venstre, i denne

Figur 2. Her kommer et link til Øster Skerninge Sogn.

boks står der mange vigtige oplysninger, som man kan bruge til det videre arbejde. I dette tilfælde noterer man det tal, der står ud for KMS nr. (1954 –), figur 3. Det er i dette tilfælde 431700. Det tal vendes der tilbage til i det følgende.

Figur 3. Her skal man notere sig en vigtig oplysning om sognenummeret.

<https://apps.kortforsyning.dk/arkivkort>

Her er en helt ny hjemmeside, hvor man kan finde endnu flere kort, end på ”Historiske kort på Nettet”, det er en helt ny tjeneste, den kan godt virke noget tung at arbejde med, men da det er en tjeneste, der er helt ny og hvor man stadig arbejder på at forbedre den måde, man skal navigere på siden, kan der inden denne artikel lander i postkasserne være sket ændringer i forhold til, hvad der er skrevet her, så er der kun at forsøge sig frem med ændringerne.

Her kan man endnu ikke downloade hele kort, men man får rimelige resultater ved at højreklikke på kortbilledet, derved får man det udsnit, man sidder og kigger på, formatet bliver et png-billede. Det må man så selv konvertere i et billedbehandlingsprogram, hvis man ønsker et andet format. Det er planen, at når Kortforsyningen er kørt fuldstændigt ind, vil ”Historiske kort på Nettet” blive lukket ned. På nuværende tidspunkt ligger der allerede mange flere kort på denne portal, end der gør på ”Historiske kort på Nettet”.

Hvis man indtaster ovenstående webadresse i sin browser, får man følgende side frem på skærmen, figur 4. Bemærk at der øverst på siden står ”Arkivkort – Test site”. Men her går man i gang trods det.

Arkivkort - Test site

Dette website er udviklet i forbindelse med testen af det REST API der leverer historiske kort.
<https://docs.kortforsyningen.dk/>

Vi kan ikke garantere at alle informationer eller funktionaliteter fra API'et er tilgængelige på websitet.
 Websitet repræsenterer ikke SDFE's officielle udstilling af historiske kort og kan blive lukket ned uden varsel.

I 2020 vil SDFE udvikle et officielt website til fremfindning af historiske kort og forskellige typer af protokoller som fx. sogneprotokoller, matrikelprotokoller m.fl.
 Det nye website vil på sigt erstatte historiske kort på nettet <https://hkp.n.gst.dk/>

Arkivkort

Kortværk x

Udsiftningskort

Videnskabenes Selskab, trigonometri

Vejkort

Varendorf

Udsiftningskort

Turistkort

Trap

Tillægsmålinger

Søkort

Stormfloden 1872

Stermskort

Sterms pastoratkort

Sprogkort

sp-kort

Sogneskelskort

Sognekort

Slesvigs matrikulering

Dækningsområde x

Intel valgt

Gyldighedsår x

Indtast gyldighedsår

Geometri x

Indtast WKT geometri

Målestok x

Intel valgt

Kortbladnummer x

431700

Danmark Næstved Odense

Figur 4. Ved bjælken Kortværk kan man rulle ned og se hvor mange typer af kort der er til rådighed og ved Kortbladnummer indskrives man det sognenummer man fandt med Digdag.

I det første felt til venstre er overskriften ”Kortværk”. Hvis man klikker på den sorte trekant til højre i feltet, lukker der en rullemenu op. Her kan man nu bruge ”skyderen” til venstre i feltet til at se, hvilke mulige kort der findes. I dette tilfælde vil man gerne se, om et familiemedlem var involveret i forbindelse med udskiftningen. Når man går i gang, vil man opleve, at ikke alle sogne er dækket i samlingen af udskiftningskort. Nu skal det undersøges, om der er udskiftningskort for Øster Skerninge sogn.

I Digdag fandt man sognenummeret 431700.

I feltet ”Kortbladnummer” indtastes nu 431700 og der trykkes på knappen [Søg] nederste til venstre, figur 5.

Arkivkort

Kortværk x	Dækningsområde x	Målestok x
<input type="text" value="Intet valgt"/>	<input type="text" value="Intet valgt"/>	<input type="text" value="Intet valgt"/>
Titel x	Gyldighedsår x	Kortbladnummer x
<input type="text" value="Indtast titel"/>	<input type="text" value="Indtast gyldighedsår"/>	<input type="text" value="431700"/>
Bemærkning x	Geometri x	
<input type="text" value="Indtast bemærkning"/>	<input type="text" value="Indtast WKT geometri"/>	

Danmark Næstved Odense

Figur 5. Efter indtastningen af sognenummeret trykkes på [Søg].

Efter at have trykket på [Søg] fremkommer en liste med alle de kort, som findes for Øster Skerninge på nuværende tidspunkt.

Søgeresultatet viser, at der er 4 kort til rådighed og det øverste er faktisk et udskiftningskort. Ude til højre i den liste, der kom frem hos Kortforsyningen, er der et felt med [View], klikker man på det felt, dukker kortet frem. Her afsløres det lidt, at dem, der lavede interface til Digdag, har en finger med i spillet her også. Man skal igen forestille sig, at der ligger et kort nede under

Søgeresultater

Id	Kortværk	Titel	Kortbladnummer	Målestok	Dækningsområde	Gældende fra	Gældende til	Filer
landøkonomiskekort/1106	Udskiftningskort	Ballen og Øster-Skerninge Byer	'431700'	1:4000	Danmark	1798	1820	view
landøkonomiskekort/1379	/Ældste originalkort	Øster-Skerninge By	'431700'	1:4000	Danmark	1798	1820	view
landøkonomiskekort/5357	Sognekort	Øster Skerninge sogn	'431700'	1:20000	Danmark	1816	1866	view
landøkonomiskekort/5358	Sognekort	Øster Skerninge sogn	'431700'	1:20000	Danmark	1893	1943	view

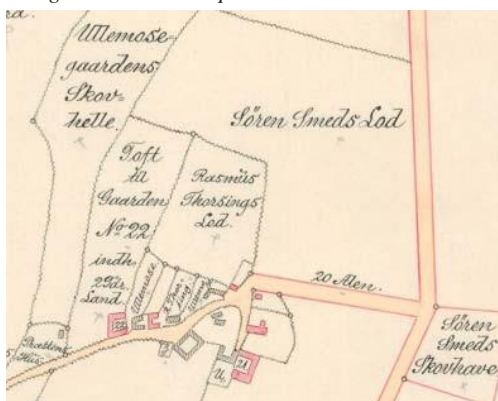
Viser 1 til 4 af 4 rækker

Figur 6. For at se kortene skal der trykkes på feltet [View] til højre i listen.

Ballen og Øster-Skerninge Byer

Figur 7. Der skal nu navigeres ned til den sydlige ende af kortet og zoomes ind så det bliver muligt at læse teksten på kortet.

Figur 8. Der står faktisk Rasmus Thorsings Lod på kortet – Hurra!

det hul/betragtningvindue, der er lavet på siden. Figur 7. Forskellen er nu, at hvis man tager fat i kortet med sin mus, kan man flytte kortet under feltet og derved få det udsnit frem, man ønsker at betragte.

Der er et lille filurlighed ved kortene. Oppe i øverste venstre hjørne er der 4 knapper, men de er ikke fremme hele tiden, men fører man musen op i nærheden af hjørnet, kommer de frem øjeblikkelig. De to knapper med (+) og (-) vil forstørre eller formindske, det udsnit

af kortet, der vises i betragtningvinduet. Den 3. knap med et hus bringer udsnittet tilbage til den stilling det havde, da man havde trykket på [View]. Den 4. knap får kortet til at fylde hele skærmen. For at komme tilbage til skærmen, man kom fra, skal man trykke på [ESC]-knappen, dette oplyses et kort øjeblik, idet fuldskræmsbilledet kommer frem. Så det skal man selv huske.

I dette tilfælde søges efter en person med navnet Rasmus Nielsen, men hele livet kaldes han Thorsing, han blev født i Ballen, Øster Skjerninge sogn, han overtager faderens gård. Da Rasmus dør i 1829, står der, at han er selvejerhusmand. Hvor ligger hans ejendom? Ballen ligger nede i nærheden af Svendborg

Figur 9. Næste kort viser, hvilket matr. nr. det handler om nr. 24.

Sund, der zoomes derfor ind på den sydlige del af kortet, som kom frem, da der blev klikket på Udskiftningskortet. Nu viser det sig faktisk, at der på en parcel står Rasmus Thorsings Lod. Figur 8. Når stedet nu er fundet, kan man arbejde videre med nyere kort og der finde frem til, at det handler om matr. nr. 24. Figur 9.

Tager man det "Ældste originalkort" får man netop matrikelnummeret. Men det viser sig, at blive vanskeligt at finde husnummeret. Vejen, der går forbi adressen, hedder Strandvej, Vester Skerninge.

Historiske kort på nettet
Geodatastyrelsen
Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Matrikelkort Sogne- og herredskort Økonomiske kort Topografiske kort - landsdækkende Top reg

Søg via
Ejerlav >
Kort / stednavn >

Ejerlav
0431751
0431751, Ballen By, Ø. Skerninge
0431752, Ø. Skerninge By, Ø. Skerninge

Resultat af søgning
Søgeresultat for ejerlavet 'Ballen By, Ø. Skerninge' (0431751)
Antal Original 1 kort i søgeresultat: 1
Antal Original 2-ø-kort i søgeresultat: 5
Antal Original 2 rammekort i søgeresultat: 0
Antal Slesvigs matrikel til 1864 i søgeresultat: 0
Antal Ajourførte kort i søgeresultat: 0

Vis ejerlav og matrikelkort

Da matr. nr. nu kendes, kan man gå til "Historiske kort på Nettet" med sognenummeret 431700. <https://hkpn.gst.dk>. Figur 10.

Herunder kommer så et udsnit af kortene, der viser, at selv om der er mange kort at vælge imellem, kan det være svært at finde ud af, hvor en ejendom ender i nutiden.

På kortet fra 1810 afsløres det, figur 11, at sønnen, der hed Ditlev Rasmussen, overtager

Nettet" kan man også bruge sognenummeret.

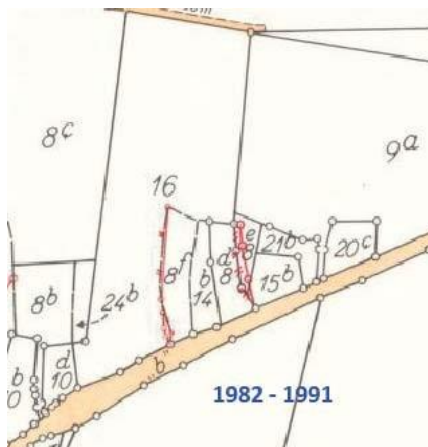

Figur 11. På det første kort, der kommer frem på "hkpn" har ejendommen fået ny ejer.

gården efter faderen Rasmus Nielsen kaldet Thorsing. På kortet fra 1870, figur 12, ser det ud til at halvdelen af jorden udmatrikuleres og lægges sammen med matrikel nummer 16, resten af jorden overgår til matrikel nummer 9a. Det er herefter at beslutte sig til, hvilken af de tilbageblevne huse, der var matrikel nummer 24. Ved studie af kortet besluttes her, at det er det hus, der på det sidste kort, har fået matrikel nummer 8^d. For at finde adressen på ejendommen går man nu til et andet nyt kortværk.

Figur 12. Nu ser det ud til at matriklen bliver opdelt.

Figur 13. De to bagerste parceller er solgt fra. Hvilket matr. nr. fik huset?

<https://sdfekort.dk>

Her virker kortet næsten, som på Google Maps, dvs. man kan med musen trække kortet rundt nede i vinduet. Vil man zoome ind og ud, foregår det med 2 knapper i øverste venstre hjørne af kortudsnittet. Figur 13.

I dette tilfælde zoomer man ind på Sydfyn og trækker kortet hen til Øster Skerninge og Ballen.

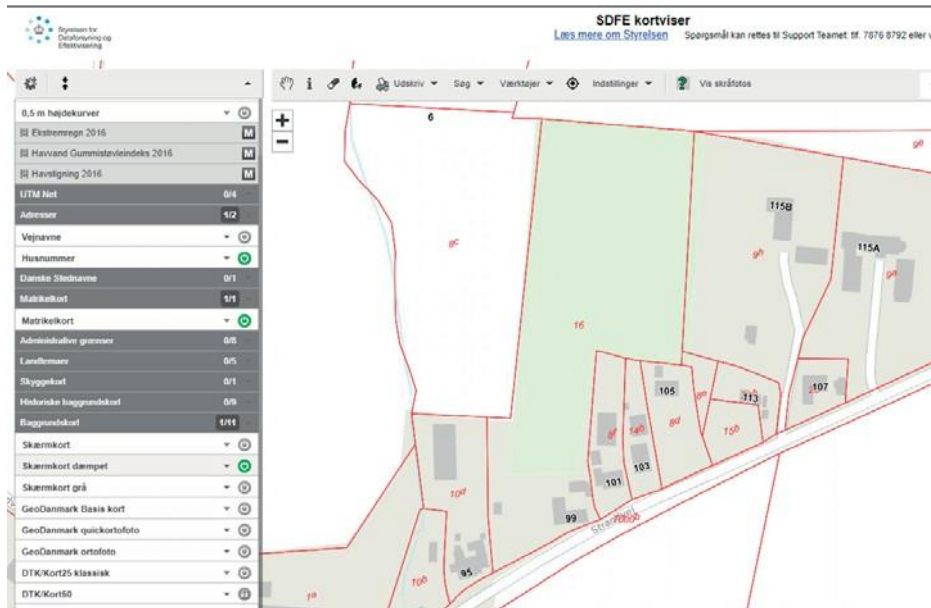
I venstre side, ved siden af kortudsnittet, findes en lang række valgmuligheder. Her går man ned til den bjælke, der er mærket med Adresser. Klikker man på den lille sorte trekant, lukker en rullemenu op. Her klikker man på den runde knap til højre på bjælken med Vejnavne og Husnummer, derved fremkommer vejnavn og husnumre på kortet.

I bjælken i venstre side med Matrikelkort trykker man også på knappen til højre, derved fremkommer Matrikelskel og Matrikel numre.

Ved Baggrundskort vælger man Skærnkort dæmpet, derved fremkommer husene på grundene.

Eneste problem nu er, at beslutte sig for hvilket af husene, der ligger på det tidligere matr. nr. 24, fra kortene, tidligere så det ud til at være 8d. Efter indstillingerne af kortet figur 13, ser man, at matr. nr. 8d er Strandvej 105, Vester Skerninge.

Hvis man gerne vil se, hvordan landskabet har udviklet sig over årene, kan man skiftevis klikke på de forskellige muligheder i listerne til venstre. Det er faktisk helt spændende at eksperimentere med mulighederne.

Figur 14. Her er mulighed for både at se matrikelnumre og husnumre på samme tid.

Afslutning

Ovenstående var et lille eksempel på, hvad man som slægtsforsker kan få ud af nogle af de kort, som er til rådighed på nettet i 2020.

Der findes en del rigtige gode bøger og skrifter på nettet, som ligger frit tilgængelig for download, men som også blot kan læses på nettet, de er udgået og derfor frit tilgængelige. De findes på følgende adresse.

Der er Peter Korsgaard: Kort som kilde: <http://topograf.dk/2-korthistorie.html>, på adressen er også link til flere andre gode kilder. Findes som E12 i foreningens bibliotek.

Her følger en liste med andre muligheder for at se kort på nettet.

Historisk Kartografisk Netværk: http://hiskis2.dk/?page_id=162

Forskellige topografiske kort: <https://arealinformation.miljoportal.dk/html5/index.html?viewer=distribution>

Fortidsminder: <http://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/Kort/>

Historisk Atlas, som kan vise mange gamle ejendomme, særligt nyttigt, hvis man arbejder i Sønderjylland mellem 1864 og 1920. <https://historiskatlas.dk/>

God jagt i alle de mange muligheder, der er for at finde kort på Nettet.